

Tijdschrift voor teelt

en afzet van populier en wilg

4e JAARGANG N°. 4 NOV. 1967

Uitgave van de Stichting Populier

Versijnt vier maal per jaar

Redactie:

K. Adema, Eindhoven
Ir. J. T. M. Broekhuizen, Secretaris,
Wageningen
Prof. Dr. G. Hellinga,
Wageningen
Ir. H. A. van der Meiden,
Wageningen
Ir. J. L. F. Overbeek, Zwolle
Ir. P. de Sonnaville, Winssen

Administratie en redactie:

Gen. Foulkesweg 64,
Wageningen
Telefoon: 08370-6111
Postrekening nr.: 1172915
t.n.v. Stichting Populier
te Wageningen

Abonnement f 3,— per jaar,
losse nummers f 1,50

Drukkerij:

A. Verweij
Spijk 5, Tel. 2831, Wageningen

Inhoud:

Voorwoord	54
Gesprek met A. W. van Hout	54
Populier en wilg in de Nederlandse bosstatistiek (vervolg)	56
Opkronen; Commentaar	59
Tak- en stamvormingen na gebruik van Gramoxone	60
Nieuwe populiereklonen en bacteriekanker	62
De 40ste klompenbeurs te St. Oedenrode	63
Ervaringen met 'I 214'	64
Jachtschade in populierenbeplantingen	65
Hoe herkennen wij onze handelspopulieren? V (slot)	66
Prognose aanplant populiererasen 1968-1971	67
Het aantal populiercrassen beperkt!	68
Kalender	69
Belangrijke publikaties	69
Mededelingen	70

Gevel 'Marilandica'-bos in St. Oedenrode. Geplant in 1932.

Foto: Van der Meiden

Voorwoord

Hoewel het niet onze gewoonte is om aandacht te besteden aan persoonlijke feiten of jubilea, willen wij deze keer een uitzondering maken. Aanleiding daartoe is dat één van onze abonne's, de heer A. W. van Hout, een pionier op het gebied van de populierenteelt, de leeftijd der wel zeer sterken heeft bereikt. Ter gelegenheid van diens negentigste verjaardag is door één van de redacteurs een gesprek met hem gevoerd en voor U opgetekend. Daar de heer Van Hout zich veel kan herinneren en tevens zijn oordeel geeft over verschillende aspecten van de teelt, verwerking en afzet van populieren, lijkt het ons van belang ook de lezers daarvan kennis te laten nemen.

De inhoud van dit nummer is zeer gevarieerd. Het ene artikel zou te kort gedaan worden indien op een ander speciale aandacht werd gevestigd.

Wel dient Uw aandacht te worden gevraagd voor het abonnementsgeld voor 1968. Wilt U het - zeer geringe - bedrag van f 3,— vóór 1 februari 1968 overmaken op postrekening 1172915 t.n.v. de „Stichting Populier” te Wageningen? Daardoor bespaart U de administratie onnodige kosten en werk.

De Redactie

Gesprek met de heer A. W. van Hout

Opgetekend door K. Adema

Het komt niet dagelijks voor dat men in de gelegenheid is met een man rond de tafel te zitten die gedurende een kleine eeuw populieren heeft zien groeien en een groot deel van zijn leven met de verwerking ervan heeft te doen gehad.

Adrianus Wilhelmus van Hout, geboren 18 september 1877 te Mill, nu 90 jaar oud, is zo'n man. Een markante figuur die respect afdwingt en nog steeds stevig met beide benen op de grond staat. Een man met een brede belangstelling en nog steeds met 100 % interesse voor de populierenteelt en de houtverwerkende industrie. Een man die nooit bang is geweest om nieuwe methoden of verbeteringen in zijn bedrijf in te voeren. Steeds heeft hij geprobeerd vooruit te kijken en menigmaal met succes.

Vaak heeft hij echter een bedachtzame vinger opgeheven en gewaarschuwd voor te snelle besluiten of veranderingen. Hieraan dachten wij toen wij, richting Mill gaande, de lange fabrieksschoorsteen als een bedachtzaam opgeheven vinger boven Mill zagen uitrijzen.

Bedachtzaam is een woord dat de laatste tijd van bijzondere betekenis is geworden voor de bosbouw en de houtverwerkende industrie, nu wij een periode zijn binnengegaan waarvan wij de horizon nog niet duidelijk kunnen zien.

Een druk op de bel en even later wordt de deur met forse zwaai opgedaan. Een rijzige figuur staat in de deuropening. „Kom er in en zet Uw hoed af.” Ja, daar zit je dan, waar is het begin?

Na een algemeen gesprek over de populieren, de gezondheid en het weer komen we aan het onderwerp waarvoor we gekomen zijn. „Wilt U iets vertellen over Uw werk, Uw bedrijf en Uw populierenbeplantingen.” Ja..., zegt hij bedachtzaam, maar waar moet ik beginnen. Ik heb al heel wat populieren zien groeien, vellen en verwerken. Vraagt U maar en ik zal trachten de vragen te beantwoorden.

Nu, dat moet dan maar.

Bent U uit een familie die ook van doen hadden met populieren en de verwerking daarvan?

Nee, mijn vader was groot boer met 3 koeien en had een boterhandel. Tot mijn dertigste jaar had ik ook bij wijze van spreken boter op mijn hoofd, maar het werd mij te vet. Samen met mijn broer H. P. ben ik toen een klompenfabriek begonnen. Niet in handwerk, maar direct machinaal. Wij dachten: als wij wat willen verdienen moeten wij zien dat er produktie komt. Zo rond 1908 zijn we begonnen in de bestaande gebouwen van de boterhandel. Wij verwerkten toen al spoedig zo'n 70 à 80 m³ populierenhout per week. Mijn broer en ik hadden er zelf geen verstand van

maar we hadden een goede meesterknecht, die het klompenmakersvak verstond. En als je je ogen goed de kost geeft en van een ander wat wilt aannemen, dan raak je van zelf op de hoogte. We zijn toen met ongeveer 20 man in het bedrijf begonnen.

Waar gingen de klompen naar toe, was er voldoende afzet?

Ja, afzet was er wel, maar de klompen brachten niet veel op, de manskloppe 35 à 40 cent per paar. Wij leverden toen ook naar Duitsland, daar betaalden ze wat beter en waren niet zo secuur op de afwerking. Hier in Nederland was meer het ronde model in de mode, maar in Duitsland wilde men klompen met spitse punten, dus sneden we de modellen spits. De meeste klompen werden blank afgeleverd, verven deden we ook al, doch dit had niet zoveel zin, want daar waren de Hollanders beter in. Het was echter geen goed bestaan in de klompen: hard werken en weinig verdienen. Rond 1933-1935 werd de export naar Duitsland ook minder en was er veel aanbod van klompen op de markt. Een arbeider verdiende 10 à 15 gulden per week.

Hoe was het rond 1910 gesteld met de aanplant en de kwaliteit van de populieren en wat waren de algemeen voorkomende rassen?

Slecht onderhouden bomen, veelal eigen poten. Er waren weinig mooie partijen populieren. Ook verwerkten wij wilgen, zo'n 10 à 15 % van het totale verbruik doch deze waren ook slecht onderhouden.

Wat was toen de prijs van de populieren per m³?

Ja, je moest al goed klomphout hebben om 8 à 10 gulden per m³ te beuren. De meeste bomen die wij kochten waren 'Serotina' en 'Marilandica'. In heel Noord-Oost-Brabant stonden veel populieren, maar aan verzorging van de bomen werd nog niet veel gedaan. Eerst kochten wij hier in de omgeving, Beers, Kuyck en St. Anthonis en later ook over de Maas en in Schijndel. Het was toen echter een heel werk om de bomen op de werf te krijgen. Veel moest in handkracht gebeuren en de wegen waren slecht. Het uitslepen gebeurde met de mallejan en het vervoer met paard en wagen. Het doorkorten van de stammen met de trekzaag was al een heel werk, maar we wisten toen niet beter. De mens past zich aan in het tijdperk waarin hij leeft. Later hebben wij ook wel bomen per schip vervoerd, maar dit was ook niet zo eenvoudig als het nu gaat.

Wanneer bent U zelf met de aanplant van populieren begonnen?

In 1910 hebben we ongeveer 10 ha ingeplant, hoofdzakelijk 'Marilandica' en de Schijndelse poot. Omdat wij zelf geen ervaring hadden, hebben wij voorlichting gehad van de pootmeester uit Schijndel. In Schijndel had men al meer ervaring met de populierenteelt en kweekte men ook eigen materiaal. De pootmeester uit Schijndel was de heer H. van Osch, ook gemeenteveldwachter, bode en nog meer beroepen. Geplant werd in 10 x 10 m of 10 x 8 m-verband met een onderbeplanting van wilgenteenhout. In die tijd waren in Schijndel, Veghel en Olland veel hoepelmakerijen. Dit hoepelhout werd zo om de 4 jaar gehakt. Ook werd 1 à 2 jarig teenhout gekapt wat werd geschild en waarvan mandies gevlochten werden voor bijvoorbeeld kersen. Vooral in de jaren 1914-1918 was dit een heel bedrijf; en werd hier behoorlijk in verdiend. Deze teelt is ongeveer 15 jaar goed gegaan, toen liep het sterk terug.

Wanneer bent U begonnen op de huidige plaats waar nu de fabriek staat?

In 1914, een oppervlakte van $\pm 3/4$ ha; we verwerkten toen echter nog uitsluitend populieren voor de klompen, ongeveer 4 à 5000 m³ per jaar. Ook verhandelden wij toen populierehout, goede onderstammen gingen toen naar Duitsland, hoofdzakelijk naar de zagerijen. Onze populierenaanplant breidde zich toen ook langzaam uit. Met de populieren kon ook

vaak de ondergrond worden aangekocht en de prijzen van de grond waren laag. Naar verhouding hebben wij toen echter weinig grond aangekocht, het geld was ook krap. Vooral de woeste gronden, wat vaak echter goede populieregronden waren, werden voor weinig geld aangeboden.

Rond 1920 begonnen wij ook met de houtwol om het dunne hout kwijt te raken, want dat was toen ook al een probleem.

In de dertiger jaren was de situatie in de klompenindustrie précair. De prijs was wel iets beter dan toen wij begonnen, doch de produktiekosten waren al hoger geworden en de concurrentie groter. Ook doordat er ander schoeisel op de markt kwam liep de afzet van de klompen terug. Wij verwerkten ook wel iepenhout voor de klompen. De prijs van deze klompen lag iets hoger dan van de klompen uit populierehout. In 1935 hadden wij plm. 15 ha populierenaanplant, waarvan het grootste gedeelte nog onderplant was met teenhout.

Wanneer bent U met het schillen van populierehout begonnen? Dit was ook omstreeks 1939. Daar wij klompen en hout naar Duitsland leverden kwamen wij ook met houtverwerkende industrieën in aanraking. Wij gingen ook veel naar tentoonstellingen in andere plaatsen waar wat te zien of te leren viel. Onze eerste schilmachine, een kleintje maar, kwam uit Duitsland. Het eerste begin ging nogal met moeilijkheden gepaard. We hadden geen ervaring met schillen doch wij staken zoveel mogelijk ons licht op. Wij schilden toen veel 2,6 mm dik. Dit finer werd al voor diverse doeleinden gebruikt en werd hier in ons land verkocht, vooral voor de triplexfabricage.

Wij waren nog maar goed en wel met de schillerij begonnen of in mei 1940 werd de fabriek door oorlogshandelingen in brand geschoten. Wij waren toen gevlucht naar Wanrooy en we zijn nog wezen kijken, maar de fabriek was volkomen verloren.

Wanneer bent U toen opnieuw begonnen?

Zo spoedig mogelijk, ik geloof in 1941 hebben wij toen een hal gebouwd van ongeveer 70 x 30 m en deze ingericht als fineerschilbedrijf. Wij hebben toen ook nog een drogerij gebouwd, zodat wij de zaak vrij goed in de hand hadden.

Wij hebben toen nog een aantal jaren klompen gemaakt maar zijn daar vanafgestapt, omdat wij meer toekomst in de fineer zagen. Daarna hebben wij grotere en betere schilmachines aangeschaft, wij werkten toen met plm. 50 man personeel. Het verbruik van populierehout bedroeg plm. 7 à 10000 m³.

Vrij snel heeft het bedrijf zich uitgebreid, vooral toen wij ook andere houtsoorten dan populier gingen afdraaien. De vraag naar fineer van vooral tropische houtsoorten nam sterk toe. De laatste houtsoorten hebben het populierefineer bij ons praktisch verdrongen. Dit is hoofdzakelijk een gevolg van concurrerende soorten die het populierefineer kunnen vervangen en een hoger rendement geven. De werkelijk goede populierestammen van 1e klas fineer kwaliteit zouden wij nog goed kunnen verwerken doch wij krijgen nu bij de verwerking te veel 2e en 3e klasse hout.

Voor houtwol van populier is geen goede markt maar er zijn te veel vervangingsprodukten, zoals papier en schuimplastic.

Ons bedrijf heeft nu een heel ander karakter gekregen, sterk gemechaniseerd en gemoderniseerd. Gericht op het verwerken van zware stammen, meest tropische houtsoorten. Daarnaast hebben wij nog de zagerij en de houtwolfabricage. Het belangrijkste echter is de fineer. Aan het fabricageproces werken ongeveer 200 personen.

Wilt U nog iets vertellen over Uw populierenaanplantingen en onderplantingen?

Daar een populierenaanplant ongeveer 30 jaar moet staan voordat de bomen kaprijp zijn, heeft van het begin af een onderbeplanting of tussenteelt mij bezig gehouden. Ik heb veel geëxperimenteerd, maar veel opbrengst heeft een onderbeplanting

niet opgeleverd. Het is niet gemakkelijk 2 ruggen uit één varken te snijden. Tussen 1940 en 1946, we hadden toen al meer gronden aangekocht, heb ik plm. 15 ha met fruitbomen onderplant en de populieren op een afstand van 10 x 10 meter, al naar gelang dit uitkwam, geplant. De groei van de fruitbomen, struiken, was goed en de produktie over het algemeen ook wel maar het eindresultaat was niet zo goed. De prijzen voor het fruit varieerden sterk en de soorten waren ook al gauw verouderd. Wij hadden sterappels, goudreinetten en bellefleur, die raakten al gauw uit de mode. Nee, ik geloof niet dat men bij een dergelijke onderplant kan meekomen met een modern fruitbedrijf. Grondwaterstand, ziektebestrijding en bespuiting heeft men niet zo goed in de hand.

Hoe is het met Uw kerstsparrononderbeplantingen gegaan?

Na 1960 heb ik nogal veel kerstsparren aangeplant. De teelt liet zich goed aanzien, maar het eindresultaat is ook niet denderend. Op deze goede vochthoudende gronden, waar de populieren groeien, groeit de kerstspar goed, maar ook het onkruid. Daarnaast schiet de kerstspar op deze gronden te gauw door en blijft de boom niet gevuld. Bij het oogsten van de kerstspar zijn er ook te veel uitvallers en is de netto opbrengst per ha zeer gering, als men alle kosten rekent. De teelt van kerstsparren is misschien wel lonend, maar dan zal men zich terdege moeten specialiseren en de kosten van aanplant en schoonhouden zo laag mogelijk trachten te houden door mechanisch planten, chemische onkruidbestrijding enz. Van veel belang is ook een selectie op het plantmateriaal.

Ziet U nog wel wat in een onderbeplanting voor het verkrijgen van een vooropbrengst?

Een onderbeplanting zoals zwarte els is uit de tijd. De kosten van aanplant zijn hoog. Het geeft moeilijkheden bij de snoei van de bomen, die ook steeds duurder wordt. De opbrengst er van is praktisch nihil. De betere groei van de populieren door een onderplant van zwarte els kan ook wel worden bereikt door een bemesting. Een vooropbrengst zou mooi zijn, maar elke teelt eist zijn bewerking en verzorging en het populierebos leent zich daar veelal niet goed toe, de teelt wordt dan meer extensief! We moeten echter blijven zoeken, de wetenschap en techniek staan niet stil.

Hoeveel populieren heeft U nu momenteel op aanwas?

Dit zal zo rond de 17000 stuks liggen, meest *Populus 'Gelrica'*, verder *'Regenerata'*, *'Marilandica'*, *'Robusta'* en nog een aantal andere rassen.

Waarom zoveel *Populus 'Gelrica'*?

'*Gelrica*' geeft bij mij over het algemeen de grootste aanwas. Het hout is niet zgn. los en goed van kleur en laat zich prima schillen.

Waarom geen '*Robusta*'?

'*Robusta*' groeit in de jeugd wel goed maar wij hebben de ervaringen dat op latere leeftijd de groei sterk terug blijft. Ook hebben wij de ervaring dat veel '*Robusta*' veel zgn. los kan geven en nogal vezelig is.

Op wat voor afstand plant U momenteel de populieren?

Voor al voor '*Gelrica*' vind ik een plantafstand van 6 x 7 m wel verantwoord. Men verkrijgt dan mooie stammen en een goede produktie per ha.

Hoe denkt U over het snoeien?

De hoofdsnoei doe ik om de 3 à 4 jaar, maar ik houd de bomen elk jaar onder controle. Als er iets aan gebeuren moet, lopen wij er even langs.

Ook al worden de populieren goedkoper, een goede snoei is altijd verantwoord en betaalt zich. Ook nu nog is er een markt voor populierefineerstammen, maar dan moet het wel eerste kwaliteit zijn en daarbij speelt de snoei een grote rol.

Tot slot, wat denkt U over de toekomst van de populierenteelt en de verwerking van de populieren?

Veel kan ik er niet van zeggen. „Wie in een glazen huis woont moet niet met stenen gooien.” Men kan geen 25 jaar in het voren kijken. Misschien gaan de landen waar nu tropisch hout vandaan komt, nu deze meer in ontwikkeling komen, zelf meer houtverwerkende industrieën oprichten. Waarschijnlijk zullen ook daar de exploitatiekosten stijgen, door een hogere levensstandaard, hogere transportkosten, wegeaanleg, enz. Misschien ook zal de vraag naar populierehout weer toenemen, nu de prijs dalende is. Ik geloof dat de populier nog wel toekomst heeft. Laten we afwachten en blijven planten. Wij hebben populieregronden, wat willen wij er anders mee doen? Vergeet niet: hout is een prachtige grondstof, voor veel doeleinden geschikt! Misschien komen er andere toepassingen.

Zullen wij nu maar stoppen met het gesprek? Is U niet moe geworden?

Moe bestaat maar uit drie letters en die komen in mijn woordenboek niet voor! De populieren beginnen bij mijn huis: 20 jarige '*Gelrica*', 185 cm omtrek op borsthoogte!

Wij hebben ons overtuigd. Prachtige bomen! Daarnaast '*Robusta*' van 155 cm omtrek en '*Regenerata*' van 170 cm omtrek. Maar ja ze staan ook onder het oog van de Meester!

Op de stoep van zijn huis slaat de man van Mill ons vertrek gade. De wandelstok gaat omhoog, een laatste groet.

Voor ons ligt de fabriek, de fabriek van Harry van Hout, een dynamisch en modern bedrijf, uitgegroeid tot een reus.

Respect voor de man die er de eerste stoot toe gaf, een man die reeds drie populiere-generaties overleefd heeft.

Ir. H. A. van der Meiden / Populier en wilg in de Nederlandse bosstatistiek II ¹⁾

Directeur Stichting Industrie-Hout

a) Populier in bosverband.

In tabel 3 vindt men de verdeling van ons populierenbosareaal over het land. Duidelijk is de concentratie van dit bos in Noord-Brabant en het restgebied. In dit laatste komen de nieuwe polders en het rivierkleigebied voor, waar veel populierenbossen aanwezig zijn.

Voorts zijn gegevens vermeld over de gronden waarop de verschillende houtsoorten voorkomen, maar alleen voorzover zij in bosverband staan. Dit wil niet zeggen dat men ten aanzien van de weg- en grensbeplantingen onvolledig is geweest; men heeft daar echter, vooral langs wegen, met zulke abnormale en vaak

¹⁾ Het eerste deel is opgenomen in het vorige nummer (augustus 1967) blz. 46-48.

Tabel 3. Verspreiding van het populieren- en wilgenbos in Nederland.

Bosgebied	Oppervlakte populierenbos		Oppervlakte wilgenbos	
	hectare	%	hectare	%
Noordoostelijk bosgebied	25	0,4	1	0,9
Oostelijk bosgebied	690	12,1	6	5,6
De Veluwe	41	0,7	—	—
Zuidelijk bosgebied	1.776	31,1	14	13,1
Zuid-Limburg	437	7,6	—	—
Utrechtse Heuvelrug/Gooi	20	0,3	—	—
Kustgebied	73	1,3	3	2,8
Restgebied	2.656	46,5	83	77,6
Totaal	5.718	100,0	107	100,0